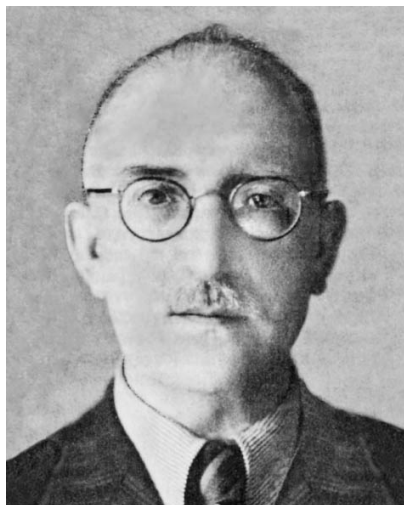

КУЗЕЛЯ Зенон Францискович (крипт.: К., З. К., К-Я та ін.; 23. 06. 1882, с. Поручин, нині Бережан. р-ну Терноп. обл. — 24. 05. 1952, Париж, перепохов. у м. Сарсель, Франція) — мовознавець, фольклорист, етнограф, публіцист, громадсько-політичний діяч. Його мати І. Лепка була сестрою С. Лепкого — батька Богдана та Лева Лепких. Доктор слов'ян. філології та історії (1906). Дійсний член НТШ (1909). У 1894 вступив до Бережан. гімназії, де 1898 заснував таєм. гурток «Молода Україна». Дописував до г. «Діло», здійснив перші етногр. записи. 1900–01 навч. у Львів. університеті (слухав лекції М. Грушевського, К. Студинського, О. Колесси), 1901–06 — у Віден. університеті (спеціалізувався у В. Ягича, В. Вондрака, К. Їречека, М. Решетара та ін.). 1902–04 очолював у Відні студент. товариство «Січ» (1908 — ред. його однойм. ювіл. альманаху). Навчання поєднував із працею: був перекладачем зі слов'ян. мов, секр. проф. В. Ягича, бібліотекарем слов'ян. семінару в музеї австр. етнографії; влітку 1904, 1905, 1906 разом із Ф. Вовком брав участь у роботі етногр. експедицій у Карпатах. 1906–09 — референт і ред. б-ки Віден. ун-ту; 1909–14 — зав. слов'ян. відділу б-ки Чернів. університету (також читав лекції з української мови); водночас редагував укр. літ.-наук. додаток до г. «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»; 1913–14 видавав г. «Україна».

Автор низки етногр. розвідок, зокрема «Наші сільські оповідачі» // «Січ», Л., 1908; «Ярмарки на дівчат» // «Записки НТШ», Л., 1913, т. 117–118; «Посидіння і забави при мерці в українському поховальному обряді» // там само, 1914, т. 121; 1915, т. 122. Співукладач (разом із М. Чайковським) «Словаря чужих слів» (Чц., 1910), до якого увійшло понад 12 тис. слів іноз. походження. Підготував список наук. літ.-ри до праці В. Гнатюка

«Похоронні звичаї та обряди» // «Етнографічний збірник», 1912, т. 31–32. З поч. 1-ї світової війни разом із б-кою евакуйований до Відня. За дорученням Союзу визволення України від 1916 вів культ.-осв. роботу серед військовополонених українців — вояків рос. армії в таборі м. Зальцведель (Німеччина), редагував таборові вид. «Вільне слово» та «Шлях». Серед тогочас. публікацій — покажчик «З культурного життя України», культурол. нарис «Рік 1918 на Україні» (обидва — 1918). Від 1920 мешкав у Берліні. Редагував часописи «Нове слово» (1920–21) і «Українське слово» (1921–23), співпрацював із часописами «Діло», «Літопис», «Політика». 1924 уклав збірник на пошану Б. Лепкого «Золота Липа» та бібліографію його творів, які вміщено у праці В. Лева «Богдан Лепкий. 1872–1921. Життя і творчість» (опубл. 1976 як один із томів «Записок НТШ»).

Від 1926 — проф. Укр. наук. інституту (створив словник. відділ), ред. його бюлетеня «Kulturberichte» та інформатив. органу «Osteuropäische Korrespondenz»; також викладав укр. мову в Берлін. університеті. 1930–36 — голова, згодом — почес. президент Союзу закордон. журналістів. Співзасн. (1940) і голова (1944–52) Комісії допомоги українському студентству (після смерті К. комісія заснувала наук. стипендію його імені). Разом із Я.-Б. Рудницьким і за участі К.-Г. Маєра 1943 у Ляйпцизі видав «Українсько-німецький словник» (підготував матеріали на літери П-Я та бібліогр. покажчик). У праці «Історичний розвиток і сучасний стан українського словникарства» (1947) охарактеризував словник. вид. від давнини до серед. 20 ст. Автор низки публікацій про Т. Шевченка, брав участь у підготовці присвяч. йому 6-го т. «Наукових записок» Укр. наук. інституту. Від 1948 — співред. (разом із В. Кубійовичем) ЕУ. Голова НТШ (від 1949). У червні 1951 разом із дружиною у складі групи науковців (16 осіб) переїхав до м. Сарсель, куди перебазувалося НТШ, і очолював до кін. року його осередок у Європі. Бібліографію праць К., укладену В. Янівим, уміщено у «Збірнику на пошану Зенона Кузеля» (Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1962).

Рекомендована література

1. Борщак І. Зенон Кузеля (1882–1952) // Україна. Париж, 1952. № 7;
2. Тарнавський О. Літературний Львів 1939–1944: Спомини. Л., 1995;
3. Погребенник В. Ф. Зенон Кузеля – визначний українознавець // Тернопілля'95. Т., 1995;
4. Смик Р. Професор Зенон Кузеля – людина, вчений, громадянин і патріот // Українці в Берліні: Пропам'ят.

- зб. берлінців. Торонто, 1996;
5. Качкан В. Фольклористична та етнографічна діяльність Зенона Кузеля // НТЕ. 2003. № 5-6;
6. Подоляка Т. Громадсько-наукова діяльність Зенона Кузеля в Берліні // Народозн. зошити. Л., 2004. Ч. 1-2(55-56); Хміль О. Бібліографічна спадщина Зенона Кузеля: типологічні різновиди // Зап. ЛНБ. 2008. Вип. 1 (16); Пацай Т. Зенон Кузеля: життя і народознавча творчість. Л., 2013.

М. Г. Железняк

Бібліографічний опис:

Кузеля Зенон Францискович / М. Г. Железняк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-908>. – Останнє поновлення : 2016.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).